

Чому в офісі президента не поспішають із конфіскацією активів російських олігархів

2022-09-24

Олена Щербан, Центр протидії корупції

Держава не спромоглася навіть заблокувати ключові активи російських бізнесменів

На сьогодні існують два ключові способи відібрати українські активи в росіян, причетних до агресії.

1) Перший — це **конфіскація** в **кримінальному провадженні**.

2) Другий — накладення *санкції у вигляді конфіскації активу*.

Обидва способи передбачають, що у фіналі має бути рішення суду, яке позбавлятиме особу власності. Хоча процедури є кардинально різними, їх часто плутають.

Ключова відмінність між цими інструментами — у часі.

Для того щоб конфіскувати актив у рамках *кримінальних проваджень*, знадобляться роки. Йдеться про повноцінне розслідування конкретного злочину, збір доказів, що у складних справах може тривати роками, а потім ще роки судового розгляду. За цей час актив може бути заарештований і перебувати під тимчасовим управлінням держави, наприклад АРМА (Національного агентства з питань виявлення, розшуку та управління активами, отриманих від корупційних та інших злочинів).

Однак, *арешт у кримінальній справі* — явище **тимчасове.**

Практика показує, що інколи достатньо зняти арешт з майна на кілька годин, аби переписати його на іншу особу чи просто зняти гроші з рахунків. І це вже не кажучи про сумний досвід роботи АРМА, коли арештовані активи, перебуваючи в управлінні агентства, банально втрачають свою цінність.

До того ж, не обходиться без корупції у самому АРМА.

У липні 2022 антикорупційні органи завершили розслідування щодо екскерівників Нацагентства у справі про заволодіння арештованими 400 тис. дол. Як повідомляється, підозрювані підробили судове рішення про нібито скасування арешту з готівки, яка перебувала в управлінні АРМА, і потім розділили гроші між собою.

Тож,

коли ми чи не щодня чуємо про численні арешти російських активів і передачу їх в управління АРМА, це не означає і не гарантує позбавлення росіян власності.

Шлях *конфіскації через санкції* — теж не проста процедура, але вона дає можливість набагато швидше, протягом кількох місяців, стягнути актив на користь держави та вкласти кошти в перемогу.

За своєю природою санкція — це контрзахід, тобто наша відповідь на агресію. Суть її в тому, щоби забрати в агресора та його посіпак актив і використати в боротьбі проти нього ж.

За задумом закону, санкції мали би працювати так:

— влада (Кабмін, офіс президента, Служба безпеки, НБУ та інші) повинна сформувати перелік причетних до агресії осіб, знайти їхні активи та спочатку накласти санкцію з блокування, тобто, простіше кажучи, заморозити майно.

Важливо, що блокування активів має бути здійснено після 24 травня цього року, тобто після набуття чинності новими змінами до закону і запровадження нових видів санкцій.

- 1) Якщо актив умовного російського олігарха було заблоковано санкціями до 24 травня, це не спрацює.
- 2) У такому разі актив треба заблокувати ще раз, уже згідно зі змінами до закону після 24 травня.

Далі, вже після блокування, зі списком причетних до агресії осіб повинне працювати Міністерство юстиції України, залучати інші органи влади та шукати докази і підтвердження того, чи дійсно власник активу сприяв агресії проти України.

Тут можна сміливо використовувати матеріали уже відкритих правоохоронцями кримінальних проваджень проти росіян. Отримавши докази і підтвердження, Мін'юст готує і подає до Вищого антикорупційного суду позов про конфіскацію. На противагу багаторічній судовій тяганині у кримінальних справах, на суд щодо конфіскації за санкціями законодавець відвів 10 днів.

І головне, закон дозволяє це робити уже з 24 травня цього року.

Себто,

— уже майже чотири місяці інструмент мав би працювати і приносити результат.

За цей час, що минув із 24 травня, санкції було накладено на 892 особи, з них лише кілька — бізнесмени, а у решти активів в Україні практично немає.

Тому

— на практиці з майже дев'ятисот осіб ми маємо лише один задоволений позов про стягнення активів російського олігарха Євтушенкова.

Але це ще не найгірше.

- 1) За ці місяці держава навіть не спромоглася накласти санкцію з блокування на ключові активи російських бізнесменів.
- 2) Без блокування процес конфіскації через Мін'юст і ВАКС неможливо навіть розпочати.

Замість **санкційного механізму** українська влада досі віддає перевагу **арештам у рамках кримінальних справ** із примарною конфіскацією в фіналі.

Російські посадовці, олігархи, пропагандисти фігурують чи не в сотнях епізодів.

Однак,

— шлях кримінальних проваджень може виявитися не просто тривалим і малоефективним, а й навіть ризиковим.

Яскравий приклад цього

— численні справи щодо корупції та інших злочинів експрезидента **Януковича** та його оточення. Вироків немає досі, через вісім років після Революції Гідності, а в процесі розслідування цих злочинів роками зникали міжнародні санкції щодо зазначених осіб та самі активи в Україні, які потенційно можна було б забрати на користь держави.

Проблеми з кримінальними справами Януковича та його поплічників виникли перш за все внаслідок банального «злиття» таких справ правоохоронцями.

Десь це відбувалося 1) через **корупцію**, десь 2) через бажання **«віджати»** такі активи.

Ще одним **прикладом** став випадок, коли

— українська **Генпрокуратура** не надала британським колегам доказів незаконного походження понад 23 млн дол. ексміністра **Злочевського**. Зрештою у Британії зняли з них арешт. Тоді **Генпрокуратура** навіть допомогла вивести з-під арешту ці кошти, надавши адвокатам **Злочевського** лист про відсутність у нього підозри.

На цьому тлі,

— численні повідомлення про арешти і передачу в АРМА активів росіян у рамках кримінальних проваджень замість санкцій виглядають, радше, як **натяк на можливість перемовин із росіянами, ніж як реальне бажання відібрати.**

При цьому важливо розуміти, що

— **санкції не виключають розслідування злочинів з боку росіян.**

Ніщо не заважає швидко конфіскувати активи росіян через санкції, відправивши кошти на армію, і далі скільки потрібно розслідувати їхні злочини та притягувати до кримінальної відповідальності.

— **Інакше росіяни мають чудову можливість не лише уникнути кримінальної відповідальності, а й зберегти при цьому всі свої активи.**

Низка російських олігархів уже фігурує в розслідуваннях Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки, Служби безпеки України та поліції.

Всі перелічені органи, як і прокуратура, наразі фактично перебувають під повним контролем офісу президента.

Офіс бере безпосередню участь у створенні санкційних списків росіян для РНБО.

Чому ж ОП паралельно не стимулює накладення на цих осіб санкцій, що дадуть змогу швидко конфіскувати їхні активи, використовуючи наявні у правоохоронців матеріали справ?

Відповідь може критися якраз у

— **бажанні здійснювати контроль над активами в ручному і прихованому режимі та використовувати їх як засіб торгів із російськими олігархами.**

Такі торги можуть мати політико-економічний характер.

У разі бажання домовитися із кимось із росіян арешт його активів можна зняти руками сумнозвісного Печерського суду і «ручного» прокурора Офісу генпрокурора. Куратор правоохоронців в ОП Олег Татаров може в ручному режимі з легкістю забезпечувати такі побажання.

І, зрештою,

— відповідальність за провалену конфіскацію нестимуть
нереформовані суди і прокуратура.

Вибірково нами було проаналізовано публічну інформацію про кримінальні провадження, в яких так чи інакше фігурують російські олігархи та їхні активи в Україні.

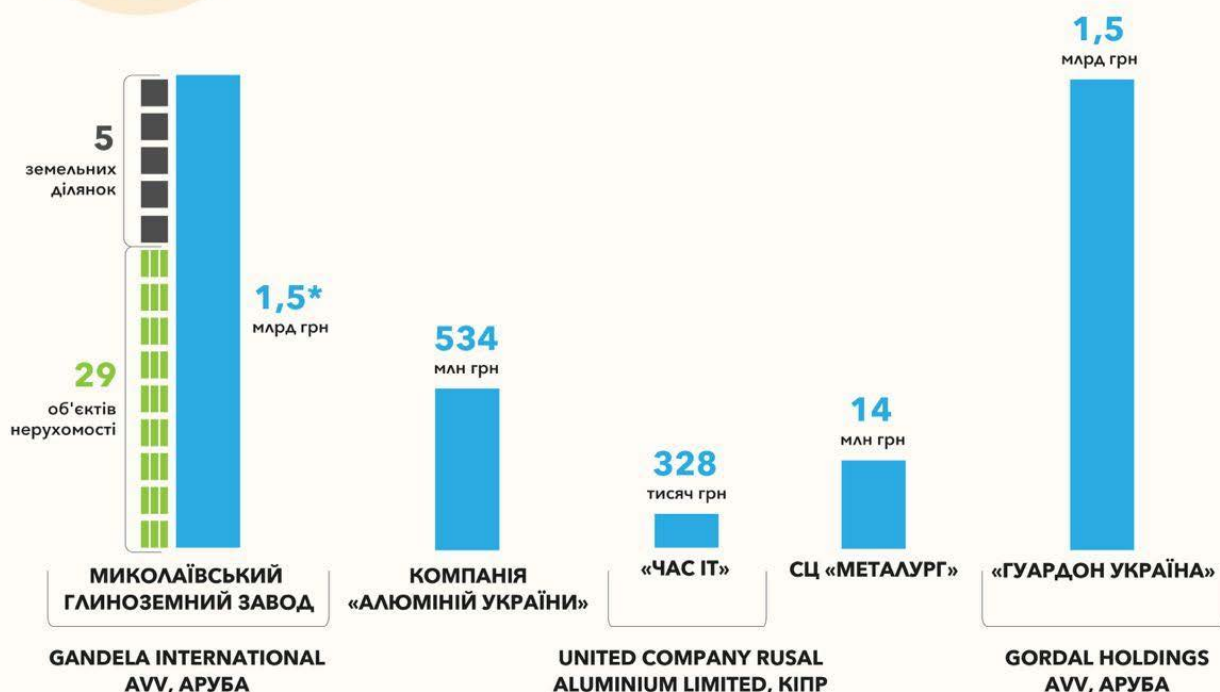
Російський олігарх [Олег Дерипаска](#) фігурує в Єдиному реєстрі судових рішень у кількох кримінальних провадженнях

Це, зокрема, [ухилення](#) від сплати податків і відмивання коштів, що розслідуються поліцією. Є також справа про [диверсію](#) та планування і підготовку агресивної війни проти України, яку веде Служба безпеки України, та навіть [екоцид](#) (знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу). У всіх трьох справах фігурує відомий Миколаївський глиноземний завод, який, за версією слідства, контролює саме Дерипаска. В одній зі справ арештовано рахунки заводу, в іншій — корпоративні права, які передано в управління АРМА.

ОЛЕГ ДЕРИПАСКА

російський олігарх

* Тут і далі йдеться про статутний капітал.

Проте,

— ні на Дерипаску, ні на його завод, не кажучи про інші активи, **санкцій навіть у вигляді блокування після 24 травня цього року (за новою процедурою) досі не накладено.**

Але фабули криміналу, який розслідується, вказують на те, що докази причетності Дерипаски до агресії у правоохоронців таки є.

Чому в такому разі він досі не під санкціями РНБО, питання риторичне.

Інший російський олігарх [Аркадій Ротенберг](#), який фактично володіє відомим у Києві торговим центром [Ocean Plaza](#) та низкою інших активів, також [фігурує](#) у кримінальному провадженні.

Йому зі співучасниками інкримінують ухилення від сплати податків і відмивання коштів. За версією слідства, олігарх виводив з України кошти до держави-агресорки з метою фінансувати агресію.

У справі арештували понад 20 об'єктів нерухомості разом з Ocean Plaza, кошти на рахунках підприємств, готівку та корпоративні права.

У цій справі арешти вже частково знімалися:

- 1) 02.08.2022 року слідча суддя Печерського суду Світлана Гречана [скасувала](#) арешт у частині заборони розпорядження та користування нерухомістю (всього 20 об'єктів), бо такий арешт нібито унеможлиблює здійснення господарської діяльності товариством, яке має більш як 350 орендарів і 7000 працівників;
- 2) 28.07.2022 року теж суддя Печерського суду Тетяна Ільєва [скасувала](#) арешт із рахунків за винятком видаткових операцій із платежів за межі України, виплати дивідендів громадянам та юридичним особам іноземних держав, виплат на рахунки, які відкриті в іноземних банках, і рахунки нерезидентів України.

Судячи з обґрунтувань суду, арешт з Ocean Plaza та іншої нерухомості знімався для того, аби центр мав змогу працювати.

Але,

- 1) по-перше, знятий арешт дає можливість змінити власників об'єктів.
- 2) А по-друге, якби цей об'єкт був конфіскований на користь держави, увесь цей час він міг би приносити прибуток державі, а не російському олігарху.

АРКАДІЙ РОТЕНБЕРГ

російський олігарх

* Тут і далі йдеться про статутний капітал.

Санкції з блокування активів Ротенберга за новою процедурою ініційовані Кабміном перед РНБО ще 15 липня цього року.

Примітно,

— саме після цього суди частково зняли арешти з активів і фактично дозволили Ротенбергу спробувати уникнути санкцій: якщо власник активів зміниться, підстав їх стягнути вже не буде.

Ще один російський олігарх [Михайло Фрідман](#) теж перебуває під кримінальним провадженням.

Важливо, що **Фрідман має чи не найбільше як фінансово, так і стратегічно цінних активів в Україні.** Останні за умови розумного управління могли б також працювати на Україну та ЗСУ.

МІХАІЛ ФРІДМАН

російський олігарх

ZN,UA

більше 1 млрд

ABN HOLDINGS S.A.
ЛЮКСЕМБУРГ

АТ АЛЬФА-БАНК

28,7*
млрд грн

від 100 млн до 1 млрд

VEON HOLDINGS B.V.
НІДЕРЛАНДИ

ПРАТ КИЇВСТАР

655
млн грн

ЕЙ-БІ ЕЙЧ ЮКРЕЙН
ЛІМІТЕД, КІПР

"АЛЬФА-ЛІЗИНГ
УКРАЇНА"

584
млн грн

АТ АЛЬФА-БАНК,
УКРАЇНА

"УКРСОЦБУД"

150
млн грн

ABN UKRAINE
LIMITED, КІПР

СК АЛЬФА-
СТРАХУВАННЯ

110
млн грн

від 1 млн до 100 млн

МИРГОРОДСЬКИЙ ЗАВОД
МІНЕРАЛЬНИХ ВОД

21
млн грн

"СЕНС ДІДЖИТАЛ"

20
млн грн

МЗМВ "ОСКАР",
УКРАЇНА

ТОВ ПОТУЖНІСТЬ

16
млн грн

КОМПАНІЯ ЕЙ
БІ ЕЙЧ ЮКРЕЙН
ЛІМІТЕД, КІПР

ПАРИТЕТ ФІНАНС

14
млн грн

INTERNATIONAL
DISTRIBUTION SYSTEMS
LIMITED, КІПР

"МЗМВ "ОСКАР"

8,8
млн грн

ПРАТ ІДС

4,5
млн грн

ДОЧІРНЄ ПІДПРИЄМСТВО
НОВА.КОМ

1,5
млн грн

ІНДУСТРІАЛЬНІ ТА
ДИСТРИБУЦІЙНІ
СИСТЕМИ, УКРАЇНА

ТОВ ІДС
АКВА СЕРВІС

1
млн грн

* Тут і далі йдеться про статутний капітал.

У кримінальних [справах](#) по Фрідману слідчі Бюро економічної безпеки розслідують факти відмивання коштів і виведення незаконних прибутків до Російської Федерації.

Предметом слідства в тому числі є спроби Фрідмана приховати свої активи в Україні, зокрема ПАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар», ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», ПАТ «Індустріальні та дистрибуційні системи», ПП «ІВА», ТОВ «ІДС Аква Сервіс», ТОВ «Потужність», ДП «НОВА.КОМ».

Увесь абсурд полягає в тому, що поки слідчі розслідують, як Фрідман ховає свої активи в Україні, у тому числі від санкцій, влада банально цих санкцій не накладає.

— Так би мовити, дає олігарху можливість завершити процес приховування під ретельною увагою слідства.

Власників активів із російським паспортом, які підтримують російську агресію, дуже багато, і суспільство має знати прізвища їх усіх. Ми працюємо, щоби цей список став публічним.

Ненакладення санкцій і, як наслідок, провал конфіскації російських активів безумовно стануть політичною відповідальністю президента як голови РНБО та керівника ОП — інституцій, які мають усі інструменти і вплив, аби позбавити російських олігархів активів уже зараз, але з не відомих суспільству мотивів цього не роблять.
